

NÉHÁNY SZÓ SZENT ÁGOSTONRÓL.¹

ATIZENÖTÖDIK évszázad választ el immár minket Szent Ágoston halála napjától s ennyi idő pora mégsem tudta emlékezetét elszürkíteni. Pedig a halálát követő idők valóban minden másra alkalmasabbak voltak, mint kegyeletes emlékezésre. Recsegett-ropogott a nagy római birodalom minden eresztéke. Idegen népek országútja lett Itália s a kultúrában elpuhult polgárság sem keleten, sem nyugaton nem tudott fölibe kerekedni a rázúduló barbár erő és elszántság hullámainak. Egymás után suhantak a századok Szent Ágoston sírja fölött, véresen és fegyverzajtól terhesen, s hogy a nagy afrikai emlékezete el nem homályosult, az erős bizonyítéka egyrészt az ő történelmi mértékkel is kiváltságos nagyságának, másrészt az Egyház elpusztíthatatlan belső erejének, amely a legviharosabb időkben is a maga stílusa szerint tud élni s az emlékezés mécsével kezében évről-évre leszáll a sírboltokba megvilágítani az igazi nagyság emlékezetét.

Nem lehet a hippói püspök dús egyéniségének és munkájának hatásait rövid cikk keretében kimerítően ismertetni. Csak néhány vonást igyekszünk rajzolni.

Az őskereszténység első századai bőségesen termeltek nagy szellemeket. Voltak köztük kiváló organizátorok, voltak a theológia mélységeibe elmerülő írók, vitázók és fejtegetők, természetesen mindig az idők viszonyai szerint. Mert nagy különbség volt abban, volt-e szólási szabadsága a kereszténységnek, vagy az üldözök kemény ökle elől rejtekben kellett az ígét hirdetnie, bele tudott-e kapcsolódni a nemzet és állam életébe, vagy ellenkezőleg minden életnyilvánulása tilalom alatt állott. A negyedik és ötödik század találkozására idején három igazán nagy vezérlő egyéniség ékesítette az Egyházat: Szent Ambrus, Szent Ágoston és Szent Jeromos. Az első az állami szolgálat és a politikai érettség komoly értékeit vitte magával az egyházi működés terére; Szent Jeromos harcias temperamentum volt, türelmetlen, izgulékony és elszánt ember, aki óráról-órára, napról-napra hősiességgel regulázta bele magát az evangélium szellemébe és Krisztus fölséges igájába s szinte élete feladatául tűzte maga elé a Szentírás pontos lefordítását. Elszántságát jellemzi, hogy kiszakaszkodott római környezetéből s átköltözött keletre, mert megértette, hogy a keleti nyelvek ismerete nélkül alapos szentírásfordítást nem végezhet.

E két óriás közé illeszkedett Szent Ágoston csodálatos egyénisége. Kora kultúrájának magaslatán állott, sőt föléje szárnyalt már elgtérése előtt is. E kultúra alkotórészei és egésze azonban nem elégtették ki. Vallomásai könyvében nem egyszer a maró gúny és lenézés hangján emlékezik meg kora nevelési rendszeréről, költészetének üres formáiról, a retorika szógyakorlatairól, a böl-

¹ Szent Ágoston 430. augusztus 28-án bekövetkezett halála 1500 éves fordulója alkalmából örömmel nyújtjuk olvasóinknak a «Vallomások» kiváló magyar fordítójának, dr. Vass József népjóléti miniszternek e szárnyaló elmélkedését. A szerkesztő.

cselők nagyképüsködéséről s az egész művelt társadalmi élet tartalmatlan léhaságáról. Az élet tarka képei mögött magasabbrendű valóságot keresett s nyugtalanul vergődő lelke sok tévedésen, sok botlásan keresztülyötrődve érkezett el az evangélium szilárd világnézetéhez.

Ez a beérkezés Ágoston lelkében először mint mindent betöltő szenzáció jelentkezett, később elcsitultak a hullámok s kezdődött és haláláig folytatódott az a bámulatatos munka, amellyel a nagy szellem a kinyilatkoztatást világszemléletté szélesítette s szárnyaló logikájának dús fegyverzetével minden támadás ellen megvédelmezte. Nem szabad elfelejteni, hogy a hippói püspök alapjában költő is volt, sőt nyelvész és esztéta, következőleg gondolatai nem rideg és rendszerező tételekben, hanem szinesvízű, éneklő patak formájában törtek elő. Logikáját nem a forma abroncsai jellemzik, hanem az óriási gondolati ívekben való szárnyalás, át titokzatos mélységeken, amelyeknek rejtelmes némaságát megszólaltatta s föl a végtelen felé, ahova a gondolat villámával igyekezett elérkezni. Vallomásainak felejthetetlenül szép kilencedik könyvében leljük erre talán a legékesebb példát. Édesanyjáról s a vele szótt beszélgetésekről emlékezik. Rohanva ömlő s mindent legázoló stílusát a nyugodtabb s tagoltabb magyar fordítás nem érzékelteti, csodálatos gondolatmenete azonban világosan kibontakozik. Így ír :

«1. Nem messze volt már e világból távozásának ideje. Csak te tudtad, Uram, azt a napot előre, mi nem.

Történt, hogy ő meg én magányosan ott álltunk az egyik ablaknál. Tudom, Uram, hogy ez is a te kezéd titkos igazítása volt. Az ablak annak a háznak belső kertjére nézett, amelyben laktunk, közel az Ostia Tiberina kikötőhöz. Távól a tömegtől ott pihentük ki hosszú szárazföldi utazásunk fáradalmait s ott készülődtünk a tengerre.

Magánosan, édes-kedvesen beszélgettünk.

Megfelelkezve a multakról, csak a jövő felé szálltunk s a te jelenlétben, Uram, Örök Igazság, arról tárgyalgattunk, milyen lesz majd valamikor a szentek örök boldogsága, amelyet «szem nem látott, fül nem hallott, sem emberi szívbe föl nem hatott.» Lelkünk ajka szomjasan kívánczolt a te forrásodnak, a benned levő élet forrásának mennyei hulláma után, hogy hulló cseppjeiből amennyit csak lehet, felfogva, azok erejében e fölséges kérdéstről elmélkedhessünk.

Beszélgetésünk első szakaszán láttuk, hogy az érzéki örömöket, akármilyen nagyok és akármilyen magas földi szempontból értékeljük is őket, az örök élet örömeivel nemcsak összehasonlítani, hanem egy napon még említeni sem lehet. Mikor ideértünk, még tüzeesebb vágyakozás szárnyán az Örök Létező felé szálltunk.

2. Áthaladtunk fokozatosan az egész földi világon, át az égboltozaton, ahonnan a nap, hold és csillagok küldik földünk felé fényességüket. Aztán még följebb szálltunk. Végig elemeztük, beszélgettünk, csodáltuk magunkban alkotásaidat s elértünk lelkünkhöz. Ezt is meghaladtuk, hogy elérjük a fogyatkozhatatlan bőség birodalmát, ahol Izraelt örökké tápláló az igazság kenyerével s ahol maga az Ige az Élet ; ő általa lett minden, ami volt, van és lesz ; csak ő maga nem változik soha, ő most is ugyanaz, aki volt és lesz örökön-örökké. Sőt inkább az igaz, hogy multja, jövője nincs is, ő egyszerűen van, mert örökkévaló ; aminek multja, jövője van, az nem lehet örökkévaló.

Amikor így elmékedtünk róla, vágyakozó szívünk roppant erőfeszítése ime, mintha egy szempillantásra megérintette volna. Mély sóhaj szakadt ki belőlünk. Otthagytuk, odakötöttük «*lelkünk e zsengeit*» s visszatértünk a hangos beszédhez, amelyben kél és vész az ige. Ó Uram, semmi sem hasonlatos a te Igédhez. Örök az önmagában, nem vénhedik s tőle van minden megújodás!

3. Azt mondtuk: Tegyük fel, hogy valakiben elcsendesedik a test nyugtalansága, el a képzelet minden nyoma a földről, tengerről, levegőről. Tegyük fel, hogy nem gondol az égboltozatra, sőt maga a lélek is hallgat önmagáról s a maga gondolata nélkül maga fölé emelkedik. Tegyük fel, hogy üres csend vált fel minden álmot, minden képzelődést, minden beszédet s jelet, egyszóval mindent, aminek el kell tűnnie, hogy a csendesség tökéletes legyen. Ha most ez az ember belehallgat a csendbe, megérti a mindenség szavát:

«Nem mi alkottuk magunkat, hanem ő alkotott minket, aki megmarad örökké.»

Tegyük fel, hogy e kijelentés után elnémul a mindenség, mert ő maga is várja a Teremtő hangját.

Tegyük fel, hogy a Teremtő beszélni kezdene. Egyedül. Nem a mindenség hangjával, hanem önmaga, úgy, hogy szavát megértenők. Nem földi szóval, nem angyal hangjával, nem mennydörgéssel, nem figyelmeztető jelekkel, hanem önmaga, akit mindezekben szeretünk. Ha mindezek nélkül hallhatnók őt, amint most feléje szárnyalunk és a gondolat villámával felhatolni iparkodunk a mindeneket meghaladó örök Bölcseséghez; s ha ezen helyzetben megöröködnénk s minden más, sokkal tökéletlenebb látásunk megszűnnék, ez az egy pedig elragadná, fölemészténé s az örömök mélységébe rejtené a látót, nem ilyen valami volna-e az örök élet, hasonló a legfőbb megismerés ama pillanatához, amely után előbb az a mély sóhaj szakadt ki belőlünk? Nem ezt jelenti-e a mondás: «Menj be Urad örömébe?» S mikor lesz ez? Akkor, amikor majd «mindnyájan föltámadunk ugyan, de nem mindnyájan változunk el!»

4. Ilyen gondolatokat fejtegettem, ha nem is éppen ebben a formában és ezen szavakkal.

Szent Ágoston a gondolatnak, szónak és írásnak óriása, fejedelme, akit senki e téren másfélezer év alatt el nem ért, megközelíteni is csak kevés kivételes szellem tudta. Érthető, hogy az ilyen bőségesen termő szellemet különböző irányok igyekeztek a magukénak tekinteni, belekapaszzkodva hol egyik, hol másik gondolatába. Tévesek és erőltettek mindama magyarázatok, amelyek Őt az Egyházzal, vagy a katolikus tan valamely részével igyekeznek szembeállítani. Szent Ágoston egész munkásságát az Egyház és a kinyilatkoztatott tanítás egységének védelmére szentelte; kiméletlenül támadta, gyomlálta a téves irányzatokat s magyarázta, mélyítette az Egyház tanítását. Külön kellene foglalkozni misztikájával, amelyet korának a Szentírás szavainak magasabb értelmét kutató törekvése és költő lelkének mélységes hangszerelése jellemez. Sokat foglalkozott a szerzetesi élet gondolatával is. Erre vonatkozó felfogása és célkitűzései később több hatalmas szerzetesrend szabályzatának lettek alap-elemei. A nyugati szerzetesség, patriarkája azonban Szent Benedek lett, aki körülbelül száz évvel élt Szent Ágoston kora után.

Vass József.